

1 970'lerin sonunda Çin lideri Deng Xiaoping, ülkesini dış dünyadan ayıran duvarları yıkmış ve piyasa ekonomisine geçişi başlatmıştı. Deng, insanlara para kazanmaktan şeref duymalarını söylüyor ve onlara şu öğüdü veriyordu: "Xia Hai", yani "denize atlayın." Nasıl yüzme öğrenmenin en iyi yolu insanın kendisini bir gözetmenin kontrolünde sulara bırakıvermesi ise kapitalizmi öğrenmenin en iyi yolu da Deng'e göre ekonominin devletin kontrolünde olarak serbest piyasa dinamiklerine bırakılmasıydı. Bu sistemin adına "sosyalist piyasa ekonomisi" dendi. Deng'in talimatı ile denize atlayan Çinliler, yüzmeyi iyice öğrendiler. Çin'in son yirmi yıldaki kalkınması ve dış dünya ile bütünleşmesi oldukça çarpıcı oldu. Asya krizine rağmen son beş yıl içerisinde yıllık ortalamda yüzde 8.8 büyüme oranına ulaştılar. Çin'de büyüme devam ediyor, ancak son on gün içerisinde siyasi sebeplerden dolayı deniz bir hayli dalgalandı.

Çinliler, 2008 Olimpiyatları'nın Pekin'e verilmesini çok istiyorlar. Bunu da IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi) delegasyonunun inceleme gezisi sırasında gösterdiler. Öğrenci, asker, memur ve hatta iş-

Deniz dalgalı olsa bile 'Xia Hai'

sizlerden oluşan 800 bin kişilik bir ordu, şehri şirin gösterebilmek için gece gündüz çalıştı. Delegasyonun geçeceği yollar üzerinde bulunan binalar boyandı, kurumuş otlara yeşil boya sıkıldı, sokaklar temizlendi, binalarda kömür kullanımı yasaklandı. Ancak Pekin'in önünde çok büyük bir engel var ki o da insan hakları problemi. Çin'in bu konuda sabıka dosyası kabarık. IOC delegasyonu her ne kadar kendileriyle görüşmek isteyen sivil toplum kuruluşlarına yüz vermediyse de bu konu gündemin en üst sırasında. Falun Gong tarikatı üyelerine uygulanan şiddet, Tibet'e uygulanan baskı ve siyasi özgürlüklere getirilen kısıtlamalar, IOC ziyareti ile aynı günlere denk gelen BM İnsan Hakları Yüksek Komisyonu incelemeleri ve ABD Dışişleri Bakanlığı'nın yayınladığı İnsan Hakları Raporu'nda da telaffuz edildi. Çin hükümetinin cevabı ise başka bir raporla oldu. Bu raporda ise ABD'de 13 milyon çocuğun sefalet içinde yaşadığı ve her yıl

5,000 çocuğun da silahlı saldırı sonucu hayatını kaybettiği ifade ediliyor. Kısacası Çin, oyunu kurallarına göre oynuyor.

ABD ile Çin arasında son günlerde başka gerginlikler de yaşandı. Önce Çin, Irak'a yapılan müdahaleyi kınadı. Bunun üzerine ABD yönetimi de Irak'ta hava savunma sistemi için kullanılacak olan fiber-optik altyapının kurulmasında çalışan Çinli teknisyenlerin sayısının son birkaç ay

inde dörde katlandığının tespit edildiğini bildirerek açıklama istedi. Bu yazıyı kaleme aldığım saatlerde ajanslardan geçilen bir haber ise zincire

bir halka daha ekliyor: Çinli üst düzey bir yetkili Bush yönetimine bir uyarıda bulunuyor ve Çin'in kendi toprağı olarak saydığı Tayvan'a silah satışlarının devam etmesi halinde durumun "patlama" noktasına gelebileceğini ifade ediyor.

Bush yönetimi işe gerçekten çok hızlı başladı. ABD-Çin ilişkilerinde birden bire ortaya çıkan bu gerginlik Clinton döneminde üzerinde in-

ce ince çalışılarak geliştirilen güven ortamını bir anda yok mu edecek? Bu konuda karamsarlığa kapılmaya gerek olduğunu düşünmüyorum. Kısa vadede tatsızlıklar yaşansa da uzun vadede problemlerin büyümesi, daha doğrusu büyümesine izin verilmesi çok zor. Bu hem Çin-ABD, hem de Çin-Tayvan ilişkileri için geçerli. Ekonominin devlet yönetiminde tüm ideolojilerin önüne geçtiği günümüzde ne silah satışının ne de insan haklarının, ekonomik çıkarların yolunu tıkaması mümkün değil. ABD, Çin ile olan siyasi gerginliğin belirli bir dozun üzerine çıkmasına izin veremez çünkü artık Çin'de milyarlarca dolarlık Amerikan yatırımı var. Tayvan'ın Çin'deki yatırımı ise ABD'den bile fazla; 60 milyar dolar ile Hong Kong'dan sonra Çin'deki en büyük yatırımcı durumundalar. Çin yönetimi Tayvan'a sürekli sopayı gösterse de, ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, "Tayvan'ın savunma ihtiyaçlarını karşılayacağız" dese de insan hakları suçlamaları karşılıklı olarak sürse de bir yandan yatırımlar ve ticaret hızla geliyor. Uzun lafın kısası, alan memnun satan memnun olduktan sonra siyasi şovların çok fazla etkisi olmuyor.

MELBOURNE'dan

ALTAY ATLI

atli@deakin.edu.au